Zomervakantie in zicht: juist nu alert op onveiligheid thuis

De zomervakantie nadert. Voor veel leerlingen een periode van ontspanning, maar voor een deel van hen betekent het juist een tijd waarin het risico op onveiligheid thuis toeneemt. AVS, de VO-raad, Sectorraad GO en PO-Raad roepen scholen daarom op om alert te zijn op signalen van een onveilige thuissituatie.

PO-Raadvicevoorzitter Annet Dries ligt de oproep toe*: "Juist in de aanloop naar de zomervakantie is het belangrijk dat scholen letten op signalen van een onveilige thuissituatie. Door die signalen serieus te nemen en met elkaar te bespreken, kunnen we het verschil maken voor kinderen en jongeren. Daarom vragen we samen aandacht voor het herkennen, delen en opvolgen van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling."*

Zie wat er (misschien) speelt

De vakantieperiode brengt voor sommige leerlingen extra risico's met zich mee. Structuur en toezicht vallen weg, en spanningen thuis kunnen toenemen. Daarnaast zijn er vormen van onveiligheid die juist in deze periode spelen en minder zichtbaar zijn, zoals achterlating, meisjesbesnijdenis en huwelijksdwang.

Deze schadelijke praktijken blijven vaak onder de radar. Kinderen en jongeren vragen niet altijd om hulp, bijvoorbeeld uit schaamte, loyaliteit of angst voor de gevolgen. Bovendien zegt één signaal zegt weinig, maar meerdere signalen samen kunnen wijzen op een patroon. Juist daarom is het van belang dat ze niet blijven liggen, maar op school gedeeld en geduid worden. Dat vraagt om alertheid en om professionals die durven doorvragen, denk aan situaties als:

- gedragsveranderingen (stillere of juist onrustige leerlingen)
- spanning rond de naderende vakantie
- terugtrekgedrag of verminderde concentratie

"Het is essentieel dat signalen binnen scholen worden herkend, gedeeld en besproken. Dat vraagt om een professionele cultuur waarin ruimte is voor overleg en twijfel. Alleen zo kunnen we tijdig zien wat er speelt en passend handelen." – Karin Straus, AVS

Wat kun je nu doen?

Veel professionals herkennen het: een gevoel dat iets niet klopt, maar ook twijfel. Is het ernstig genoeg? Zie ik het wel goed? Juist daar zit de sleutel. Doorvragen, signalen vastleggen en zorgen delen met collega's kan het verschil maken. Uit de praktijk blijkt dat situaties vaak duidelijker worden wanneer ze in gezamenlijkheid worden besproken.

Gezinnen, netwerken en professionals zijn in de zomer daarnaast minder bereikbaar. Daarom is het belangrijk om juist nu te handelen en vooruit te kijken: wat heeft deze leerling nodig om de vakantie veilig door te komen?

Voor leraren en IB'ers / zorgcoördinatoren

Bespreek zorgen direct in het zorgoverleg. Volg de stappen van de meldcode en betrek Veilig Thuis tijdig voor advies, ook als je nog twijfelt. Kijk nadrukkelijk vooruit naar de vakantie. Welke risico's ontstaan als school tijdelijk wegvalt? Welke steun blijft beschikbaar?

Ga daarnaast in gesprek met de leerling en maak – waar nodig – concrete afspraken: bij wie kan het kind terecht als het niet veilig is? Betrek daarbij ook het netwerk en bespreek zorgen met betrokken hulpverlening die doorloopt in de zomer. Schakel waar nodig het wijkteam of jeugdhulp in om samen een veiligheids- of ondersteuningsplan te maken voor de vakantieperiode.

Voor schoolleiders

Zorg dat zorgen tijdig worden besproken en niet blijven liggen. Agendeer dit expliciet in de laatste schoolweken en stuur op gebruik van de meldcode in de praktijk. Loop met de zorgcoördinator, aandachtsfunctionaris of ib'er de leerlingen nog eens door.

Vraag daarnaast actief door op casussen: wat speelt er? Wat betekent de vakantie voor deze leerling? Wat is er georganiseerd voor de komende weken?

Organiseer daarnaast afstemming met externe partners, zoals wijkteams, jeugdhulp en Veilig Thuis. Hierbij is het belangrijk dat contactlijnen duidelijk zijn en dat teams weten wie ze kunnen benaderen.

Voor schoolbestuurders

Zorg voor de randvoorwaarden om tijdig te handelen, zoals ruimte, tijd en een sterke zorgstructuur binnen scholen. Stimuleer daarnaast samenwerking met partners zoals Veilig Thuis, wijkteams, jeugdhulp en de eerstelijnszorg (zoals de huisarts). In de zomerperiode is goede afstemming in de keten extra belangrijk, zodat signalen niet verloren gaan en duidelijk is wie de regie heeft.

Onveiligheid stopt niet in de vakantie, dus het is belangrijk dat ook dan de continuïteit geborgd wordt. Organiseer bijvoorbeeld een overdracht van leerlingen over wie er zorgen zijn. Daarbij is het belangrijk dat de bereikbaarheid en achterwacht voor kinderen/ouders/gezinnen goed geregeld is. Spreek daarom ook af wie in de zomer bereikbaar is.

"Vakantie is, zeker voor kinderen en jongeren, vooral een periode van ontspanning en plezier maken. In het gespecialiseerd onderwijs weten we als geen ander dat dit voor onze leerlingen niet altijd het geval is. Laten we vooral alert zijn op welke signalen dan

ook. Opdat al onze leerlingen de komende weken vooral gaan genieten en ontspannen weer terugkeren.” Aldus Alain van de Haar, Sectorraad GO.

Wachten vergroot risico’s

De belangrijkste les uit de praktijk is helder: wachten vergroot risico’s. Door nu signalen te bespreken, samen te werken met partners, de meldcode te volgen en vooruit te kijken naar de vakantie, kan een situatie vóór de zomer al veiliger worden gemaakt.

Voor sommige leerlingen is school de plek waar ze gezien worden. Juist in deze laatste weken is die rol van grote waarde. Dat vraagt om professionals die signaleren, leidinggevenden die ruimte creëren en organisaties die dit mogelijk maken.

“Samen zien we meer – en samen kunnen we het verschil maken voor kinderen en jongeren.” – Joany Krijt, VO-raad

Meer informatie

Wil je meer weten over dit thema? Verschillende organisaties bieden meer informatie:

- Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Rijksoverheid)
- Signalen van kindermishandeling herkennen (Nederlands Jeugdinstituut)
- Informatie en preventie rondom vrouwelijke genitale verminking en meisjesbesnijdenis (Pharos)
- Aanpak van schadelijke traditionele praktijken (Sterk Huis)
- Bijna vakantie! - Augeo Magazine 3 - bijna_vakantie!